

Latvijas ANO IAM kartējuma aizpildīšanas metodika

Ievads

2015. gadā ANO Ģenerālajā asamblejā pieņēma rezolūciju "Mūsu pasaules pārveidošana: ilgtspējīgas attīstības programma 2030. gadam" jeb *Dienaskārtība 2030*. Tā nosaka 17 Ilgtspējīgas attīstības mērķus (turpmāk IAM) un 169 apakšmērķus, kas sasniedzami, lai pasaulē mazinātos nabadzība un pasaules attīstība būtu ilgtspējīga.

Apstiprinot dokumentu, valstis apņēmas izstrādāt savu pieeju un ieviest ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķus to sasniegšanai līdz 2030.gadam, atbilstoši valsts kontekstam, kā noteikts rezolūcijas 55.pantā¹. Savukārt iesaistītās puses – iedzīvotāji, privātais sektors, akadēmiskās un zinātniskās institūcijas, NVO, apkaimes un citi aicināti paši rīkoties, kā arī līdzdarboties, lai nodrošinātu sabalansētu un ilgtspējīgu sociālās, ekonomikas un vides dimensijas attīstību.

Latvijas valsts primāri ievieš ANO ilgtspējīgas attīstības mērķus (ANO IAM) ar Latvijas attīstības plānošanas sistēmu, t.sk. ar *Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģiju līdz 2030. gadam* (Latvija 2030), Nacionālo attīstības plānu un nozaru plānošanas dokumentiem, kā arī pašvaldību plānošanas dokumentiem. Šie dokumenti izstrādāti ar sabiedrības iesaisti, par tiem atbild ievēlēti lēmumu pieņēmēji.

Lai Latvija varētu īstenot ANO IAM un uzraudzīt to progresu, 2017. gadā ministrijas sadarbībā ar Pārresoru koordinācijas centru (turpmāk PKC) izveidoja Latvijas ANO IAM kartējuma tabulu (Excel tabula) līdz apakšmērķu līmenim. PKC izmantoja šī kartējuma tabulu Latvijas 2018. gada Ziņojuma ANO par IAM īstenošanu sagatavošanā. Toreiz ziņojumā tika vērtēts nacionālo politiku progress ANO mērķu līmenī, ne apakšmērķu līmenī.

Latvijas nacionālā ANO IAM kartējuma (turpmāk IAM kartējums) sadaļa pēdējo reizi tika **atjaunota 2022. gada februārī**, iekļaujot informāciju par Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021. – 2027. gadam (turpmāk NAP2027) un nozaru politiku rezultatīvajiem rādītājiem. 2022. gada ziņojumā PKC eksperti izmantoja kartējumā iekļautos rādītājus, kā arī citus, Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk CSP) un Eiropas Savienības statistikas biroja *Eurostat* (turpmāk – Eurostat) rādītājus, lai vērtētu progresu ANO IAM apakšmērķu līmenī.

Metodika izstrādāta, lai atjauninātu un precizētu IAM kartējumu atbilstoši 2023. gadā apstiprinātā Valsts kontroles revīzijas ziņojuma “Vai Latvijā ir izveidoti priekšnosacījumi ANO Ilgtspējīga attīstības mērķu sasniegšanai?” (pieejams: <https://lrvk.gov.lv/lv/revizijas/revizijas/noslegtas-revizijas/vai-latvija-ir-izveidoti-priekšnosacījumi-ano-ilgtspējīgas-attīstības-merku-sasniegšanai>) ieteikumiem. Līdz ar

¹ Rezolūcijas 55. pants: Ilgtspējīgas attīstības mērķi un apakšmērķi ir integrēti un nenodalāmi, vispārēji un vispārpiemērojami, ņemot vērā atšķirīgo reālo situāciju valstīs, to spējas un attīstības līmeņus un respektējot valstu politikas un prioritātes. Apakšmērķi ir noteikti kā neierobežojoši un vispārīgi, un katra valdība nosaka savus valsts apakšmērķus, vadoties no vispārējā ambīciju līmeņa, bet vienlaikus ņemot vērā apstākļus konkrētajā valstī. Katra valdība arī izlems, kā šos neierobežojošos un vispārējos apakšmērķus integrēt valsts plānošanas procesos, politikās un stratēģijās. Svarīgi ir atzīt saikni starp ilgtspējīgu attīstību un citiem būtiskiem notiekošiem procesiem ekonomikas, sociālajā un vides jomā.

to, kartējumu varēs pilnvērtīgi izmantot politikas plānošanā, tostarp, iedzīvotāju izpratnes veidošanā par to, ko Latvija dara, lai īstenotu un sasniegtu ANO IAM.

Latvijas IAM kartējums

Latvijas IAM kartējums ir instruments ar kuru var identificēt galvenos Ministru kabineta apstiprinātos attīstības politiku mērķus un rādītājus ar kuriem Latvijā tiek īstenoti ANO IAM. Tāpat IAM kartējums sniedz informāciju par ANO mērķu sasaisti ar dažādām starptautisko indikatoru kopām, kuras var izmantot, lai salīdzinātu Latvijas sniegumu ar citām pusēm.

Latvijas IAM kartējums, kas pievienots šīs metodikas pielikumā Excel datnē “IAM kartējums”, sastāv no šādiem indikatoriem:

1. **Latvijas nacionālā līmeņa IAM indikatoriem**, kas izriet no Latvijā apstiprinātajiem plānošanas dokumentiem:
 - a) Latvija 2030 un NAP2027 mērķa indikatoriem un progresa rādītājiem.
 - b) rezultatīvajiem rādītājiem MK apstiprinātajos nozaru politikas plānošanas dokumentos, kas atbilst ANO IAM to apakšmērķu līmenī.
2. **citiem indikatoriem**, kas izmantoti no Latvijas institūciju, ANO, *Eurostat*, Ekonomiskās Sadarbības un attīstības organizācijas, Pasaules Bankas un citu starptautisko organizāciju pieejamiem datiem/avotiem.

Nacionālā līmeņa mērķi, kopā ar indikatoriem/rādītājiem, sniedz visprecīzāko priekšstatu par Latvijas apņemšanos sasniegt ANO IAM.

Savukārt, ja IAM kartējumā atsevišķiem ANO IAM apakšmērķiem valsts un nozaru attīstības plānošanas dokumentos nav konstatēti nacionāla līmeņa politikas rezultāti un indikatori, nozaru ministrijas sadarbībā ar Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departamentu un CSP sniedz priekšlikumus par citu attiecīgajam apakšmērķim atbilstošu kontekstuālu indikatoru izmantošanu no CSP, *Eurostat*, Ekonomiskās Sadarbības un attīstības organizācijas, Pasaules Bankas, citiem datiem/avotiem, lai noteiktā termiņā novērtētu ANO IAM sasniegšanas progresu.;

!!! Latīņu valodā indikators nozīmē “*tas, kas rāda virzienu*”. Jebkura puse var izstrādāt politikas mērķu indikatoru kopumu sasaistes ar ANO IAM sasniegšanai, un var to mainīt pēc vajadzības, atbilstoši veidotāja pārvaldības noteiktajām vajadzībām.

Iesaistītās puses un to uzdevumi IAM kartēšanā

Valsts kancelejas Pārresoru koordinācijas departaments (turpmāk VK PKD) – koordinē informācijas apkopošanu Excel datnē (IAM kartējums) par ANO IAM un to apakšmērķu sasaisti ar Latvijas plānošanas sistēmu nacionālajā līmenī un citiem indikatoriem, **kā arī atsevišķi nodrošina politikas rezultātu un to rezultatīvo rādītāju atjaunošanu** atbilstoši jauniem izstrādātiem politikas plānošanas dokumentiem un nozaru ministriju priekšlikumiem. Tāpat VK PKD sadarbojas un lūdz ministrijām papildu informāciju par IAM kartējuma aktualizāciju.

Ministriju atbildīgās personas par IAM kartējumu – ministrijas nozīmēta persona atbild uz VK PKD pieprasījumu par IAM kartējumu, papildina un precizē Excel tabulu ar aktuālajiem indikatoriem par ANO apakšmērķiem, ievērojot savā resorā Ministru kabinetā apstiprinātos politikas plānošanas dokumentus.

Centrālā statistikas pārvalde – sadarbojas ar nozaru ministrijām un Valsts kanceleju, koordinē komunikāciju ar Eurostat un ANO atbildīgajām aģentūrām par oficiālajiem ANO IAM indikatoriem. CSP var sniegt Valsts kancelejai priekšlikumus par jauniem nacionālajiem indikatoriem, kas varētu uzlabot IAM novērtēšanas progresu.

Principi nacionālā līmeņa ANO IAM indikatoru atjaunošanai

Atbildīgums – nozaru ministrijas IAM kartējumā norāda tikai MK apstiprinātus politikas plānošanas dokumentus un to indikatorus (politikas rezultātīvos rezultātus)

Samērība un koncentrētība – IAM kartējumā tiek izraudzīti ne vairāk kā pieci indikatori katram apakšmērķim, Ja ir izvēle starp vairākiem indikatoriem, pēc iespējas tiek dota priekšroka ANO Globālajā IAM indikatoru arakstā iekļautajiem indikatoriem un, ja nepieciešams, tiek panākta vienošanās starp ministrijām par tiem indikatoriem, kuri vislabāk atspoguļo IAM mērķa / apakšmērķa sasniegšanas progresu. Atbilstoši VK, CSP vai nozaru ministriju iniciatīvai noteiktā periodā indikatorus var nomainīt, aizvietojot mazāk aktuālus indikatorus ar precīzākiem indikatoriem IAM mērķu novērtēšanai, kas nepieciešams Ziņojuma ANO par IAM īstenošanu sagatavošanai.

Ārpolitikas dimensijas ietveršana – Latvijas pienākums ir ne tikai veicināt ilgtspējību Latvijā, bet arī pasaulē, tāpēc ministrijas var arī iekļaut attīstības sadarbības, līdzdalību attīstības finansējuma, u.c mērķus un indikatorus kartējuma tabulā.

Latvijas nacionālajā līmeņa indikatoru ietvarā netiek iekļauti nozaru stratēģiju un MK apstiprināto informatīvo ziņojumu rādītāji. Nozaru stratēģijas un ziņojumi nav politikas plānošanas dokumenti, tāpēc to rādītāji nav saistoši valdībai budžeta plānošanas kontekstā.

Indikatoru atjaunošanas kārtība

VK PKD reizi gadā izskata IAM kartējumu un, ja nepieciešams, sadarbībā ar iesaistītajām pusēm atjauno to nacionālo IAM indikatorus, kuru aktualizācija ir notikusi noteiktā periodā.

VK PKD reizi gadā sadarbībā ar CSP un iesaistītajām pusēm izvērtē izmaiņas nacionālo IAM indikatoru kopā, ja nepieciešams, lai uzlabotu IAM mērķu sasniegšanas novērtēšanu

VK PKD informāciju par citiem indikatoriem aktualizē tad, kad attiecīgā starptautiskā organizācija to ir atjauninājusi.

Skaidrojums par IAM kartējuma kolonnām un to aizpildīšanas kārtību (attiecināms uz Excel datnes darba lapu “Mērķi, apakšmērķi, indikatori”)

A kolonna: Mērķa numurs

B kolonna: ANO IAM nosaukums atbilst formulējumam *Dienaskārtība2030*. ANO logo nosaukumi ir saīsināti un nesatur pilno mērķa apjomu

C kolonna: IA apakšmērķis un tā numurs – ANO formulējums
ANO ir izveidojusi apakšmērķiem gan ciparu, gan burtu numerāciju

D kolonna: Vai ANO IAM apakšmērķis ir aktuāls (A), pašlaik nav aktuāls (N), aktualizējams (D):

- Atbildīgā puse: aizpilda ministrijas un citas institūcijas. Gala saskaņojums par kolonnas saturu notiek sadarbībā ar VK PKD.
- Avots: ministriju informācija, pēc kuras tiek secināts, vai valsts līmeņa attīstības plānošanas dokumentos ir noteikta (aktuāls) vai nav noteikta (pašlaik nav aktuāls) valsts politika, mērķi un indikatori attiecīgā ANO IAM apakšmērķa īstenošanai. Atzīme “**aktualizējams**” tiek norādīta, ja kāda puse uzskata, ka valsts politika attiecīgajā ANO IAM apakšmērķa jomā nav noteikta vai nav noteikta pietiekami precīzi indikatori apakšmērķu mērķu risināšanai, un or nepieciešamība un ir nepieciešams savlaicīgi izdiskutēt un paredzēt izmaiņas valsts politikā.
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā, atbilstoši nepieciešamībai.

E kolonna: Vai ANO IAM apakšmērķis attiecas uz LV Latvijas iekšpolitiku (atzīmē LV) vai attīstības sadarbību (AS), kas pamatā ir Ārlietu ministrijas kompetencē, vai citu starptautisko sadarbību (SS).

- Atbildīgā puse: ministrijas norāda uz vienu no trim izvēlēm; gala saskaņojums par kolonnas saturu notiek sadarbībā ar VK PKD.
- Avots: ekspertu viedokļi
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā.

F kolonna: Atbildīgā institūcija

- Atbildīgā puse: ministrijas norāda atbildību par konkrēto IAM atbilstoši to kompetencei politikas veidošanā; gala saskaņojums par kolonna saturu notiek sadarbībā ar VK PKD. Ja atbildība ir dalīta, ministrijas īsi ieraksta savu atbildības jomu
 - piem.: 2.1. LM (trūcīgo pārtika), ZM (programma skolu apgādei ar augļiem un dārzeņiem un pienu piena un augļu programma skolās), IZM (brīvpusdienas skolās)
- Avots: ministrijas
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā, kā arī atbilstoši jauniem izstrādātiem politikas plānošanas dokumentiem.

G kolonna: Līdzatbildīgās puses

- Atbildīgā puse: Atbildīgā ministrija norāda līdzatbildīgās puses, t.sk. pašvaldības, sociālie partneri, NVO. Iekavās ieraksta jomas
 - piem. 2.1. SPKC, VM (uztura prasības pārtikai), SIF (trūcīgo pārtika)
- Avots: eksperta viedoklis
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā, kā arī atbilstoši jauniem izstrādātiem politikas plānošanas dokumentiem.

H kolonna: Latvija 2030 indikatori, mērvienības un datu avoti

- Atbildīgā puse: VK PKD
- Avots: Latvijas Ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030 gadam
- Atjaunošanas biežums: ja tiek izstrādāta jauna ilgtermiņa valsts attīstības stratēģija vai grozīti esošās rādītāji
- Cita informācija: Katrs Latvija2030 indikators tiek norādīts atbilstoši ANO IAM apakšmērķim

I kolonna: NAP2027 indikatori, mērvienības un datu avoti

- Atbildīgā puse: VK PKD
- Avots: NAP2027
- Atjaunošanas biežums: ja tiek izstrādāts jauns NAP vai grozīti esošā NAP rādītāji
- Cita informācija: Katrs NAP2027 indikators tiek norādīts atbilstoši ANO IAM apakšmērķim

J kolonna: Nozares attīstības plānošanas dokumentu indikatori, mērvienības un datu avoti

- Atbildīgā puse: ministrija, kura atbild vai koordinē attīstības plānošanas dokumentā noteiktā indikatora sasniegšanu
- Avots: attīstības plānošanas dokumenti
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā, kā arī atbilstoši jauniem izstrādātiem politikas plānošanas dokumentiem.
- Cita informācija: katram IAM apakšmērķim noteikt ne vairāk kā piecus indikatorus no sektora politikas, nedublējot NAP 2027 vai Latvija 2030 indikatorus

K kolonna: Nozaru politikas plānošanas dokuments, kurā izvirzīts norādītais nozares politikas indikators par attiecīgo ANO IAM apakšmērķi:

- Atbildīgā puse: ministrija, kura izstrādāja politikas dokumentu

L kolonna: Nozares ministrijas piedāvātie un ar Valsts kanceleju un Centrālo statistikas pārvaldi saskaņoti citi atbilstoši kontekstuālie indikatori, kuriem ir sasaiste ar attiecīgo ANO IAM apakšmērķi, (obligāti aizpildāms, ja apakšmērķis norādīts kā “aktualizējams” vai apakšmērķim nav vai ir nepietiekams skaits valsts attīstības plānošanas dokumentos noteiktu indikatoru)

- Atbildīgā puse: ministrija
- Avots: dažādi ar IAM saistīti nozares dokumenti – informatīvie ziņojumi, stratēģijas, nozares statistika, valsts informācija sistēmas, u.t.t.
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā atbilstoši nepieciešamībai

M kolonna: Nozares ministrijas komentāri par indikatoriem un citiem dokumentiem, kuriem ir sasaiste ar ANO IAM, (obligāti aizpildāms, ja apakšmērķis norādīts kā “aktualizējams”)

- Atbildīgā puse: ministrija
- Avots: dažādi ar IAM saistīti nozares dokumenti – informatīvie ziņojumi, stratēģijas, u.t.t.
- Atjaunošanas biežums: reizi gadā

N kolonna: ANO oficiālie IAM globālie indikatori (apstiprināti 2022. gadā),

- Atbildīgā puse: CSP
- Avots: ANO; <https://unstats.un.org/sdgs/indicators/indicators-list>
- Atjaunošanas biežums: atbilstoši ANO IAM indikatoru atjaunināšanas regularitātei

O kolonna: ES IAM indikatoru kopa – indikatori, mērvienības

- Atbildīgā puse: VK PKD. CSP iesniedz VK PKD apstiprinātās izmaiņas iekļaušanai kartējuma tabulā.
- Atjaunošanas biežums: atbilstoši *Eurostat* izmaiņu veikšanas grafikam.

P kolonna: ES IAM indikatoru kopa un datu avoti - saite uz datu tabulu vai norādīts tabulas kods

- Atbildīgā puse: VK PKD. CSP iesniedz VK PKD apstiprinātās izmaiņas iekļaušanai kartējuma tabulā.
- Avots: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi/database>
- Atjaunošanas biežums: atbilstoši *Eurostat* izmaiņu veikšanas grafikam

Q kolonna: Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO) indikatori

- Atbildīgā puse: VK PKD
- Avots: ESAO; <https://www.oecd.org/about/civil-society/sdgs/>
- Atjaunošanas biežums: atbilstoši ESAO ziņošanas regularitātei

R kolonna: Ilgtspējīgas attīstības risinājuma tīklojuma (angl.-SDSN) indikatori

- Atbildīgā puse: VK PKD
- Avots: <https://indicators.report/targets/>
- Atjaunošanas biežums: atbilstoši *SDSN* ziņošanas regularitātei

IAM kartējuma izmantošanas iespējas

- Izpratnes veidošanai par ANO IAM īstenošanu un to novērtēšanu, t.sk. par Latvijas pieeju IAM mērķu sasniegšanā;
- Attīstības plānošanai, izstrādājot jaunus attīstības plānošanas dokumentus vai izstrādājot esošo attīstības plānošanas dokumentu izvērtējumus un grozījumus;
- Salīdzināšanai - ar citām valstīm, valstu reģioniem, ANO, u.tml.;
- Informācijai par IAM mērķu savstarpējo sasaisti;

- Izvērtējuma veikšanai par iespējamu dažādu līmeņu mērķu saskaņotību/pretrunām vai horizontālu saskaņotību/pretrunām starp politikas jomām;
- IAM popularizēšanas un komunikācijas nolūkos;
- Diskusijām ar iesaistītajām pusēm par Latvijas ANO IAM tvērumu un IAM kartējuma uzlabošanu.

Nākotnes IAM kartēšanas iespējas citam pusēm

Tuvojoties 2030.gadam, indikatorus var papildināt vai grozīt ar jauniem indikatoriem, tai skaitā mērķētākiem indikatoriem, kas izriet no valsts attīstības plānošanas dokumentiem un nacionāla un starptautiska līmeņa attīstības tendencēm.

IAM kartējumu (Excel datni) var izmantot kā interaktīvu rīku, to grozot attiecīgās institūcijas politikas plānošanas un IAM kartēšanas vajadzībām, piemēram:

- **Pašvaldībām IAM indikatoru un politiku kartēšanā** – pašvaldības var savām vajadzībām noteikt / prioritizēt tos ilgtspējīgas attīstības mērķu indikatorus, kas sasniedzami ar pašvaldības attīstības plānošanas dokumentu indikatoriem.
- **Privātais sektors, nevalstiskais sektors, augstskolas** – var definēt savas apņemšanās, sasaistot tās ar konkrētiem IAM apakšmērķiem, kā arī saskatīt to sasaisti ar nacionālā līmeņa un starptautiskajiem rādītājiem.

IAM kartējuma publicēšana un aktualizācija

IAM kartējums tiks veidots Excel datnē un ievietots Ministru kabineta tīmekļa vietnē <https://www.mk.gov.lv/lv/iam-istenosana-latvija>. Tas kļūs par informācijas avotu, pēc kura ikdienā vadās politikas plānotāji.

Kartējuma aktualizācija notiks reizi gadā, tai skaitā politikas plānotājiem iesniedzot un VKP KD izvērtējot priekšlikumus par politikas rezultātu un to rezultatīvo rādītāju un to vērtību izmaiņām. Tāpat VK PKD sadarbībā ar CSP aktualizē IAM kartējuma sadaļu par ANO, Eiropas Savienības un ESAO saistītajām izmaiņām.